

CAMPANYA DEL MARISCAL AUGEREAU A CATALUNYA

(14 d'octubre de 1809 a 22 de maig de 1810)

Primera part

Fins a la caiguda de Girona

Primeres operacions d'Augereau

El 14 d'octubre de 1809, el mariscal Augereau, duc de Castiglione, és fa càrrec del comandament del 7è. cos francès, sota els murs de Girona. Aquest Cos només tenia 12.000 baionetes útils, doncs cada regiment comptava amb un nombre de baixes per malaltia de 300 a 400 baixes. Però el Ministeri de la Guerra de l'Imperi, l'hi anunciava l'enviament de gran quantitat de queviures, un batalló del regiment de la Tour d'Auvergne, de 2.400 reclutes de la lleva suplementària i d'un batalló de Tren, tot això és trobava en camí cap a Perpinyà.

Dos operacions, de gran importància per la seva campanya, l'hi fou comunicat. La primera, era que el general Suchet tenia ordres de fer una demostració de força sobre Lleida i Mequinensa, per cridar l'atenció del general Blake. La segona, era la notícia que un fort comboi de queviures per proveir Barcelona, amb la protecció de tres navilis de línia, dos fragates i tres gavarres, havien sortit del port de Toló, sota les ordres de l'almirall Bodin. Aquest comboi no arriba mai a Barcelona, a l'altura del cap de Creus fou dispersat per la flota britànica de la Mediterrània, que enfonsà dos navilis i una fragata, capturant la major part de les naus de transport i, les que pogueren refugiar-se a la badia de Roses, foren incendiades per la floteta britànica del capità Halliwell.

Després de passar revista a les seves tropes, cansades d'un setge tant llargs, Augereau decideix no fer més assalts directes. Estrenyeria el setge, avançant les seves posicions, bombardejaria sistemàticament la plaça i feria cops de ma sobre les bretxes o sobre el Mercadal, per mantenir la tensió entre els defensors.

Per la nit del 14 al 15, un destacament italià fa una demostració contra el sector sud del recinte del Mercadal, s'apoderen d'un post de fora muralles, essent rebutjats pel foc dels baluards de Sant Francesc i de la Mercè.

Mentre els francesos és limitaven a estrènyer el bloqueig i avançaven les seves posicions en torn de Girona, el capità general de Catalunya, Aragó i València, don Joaquim Blake preparava nous socors per la plaça.

El 17 d'octubre, Blake és presenta amb les divisions d'O'Donnell i de Loygorri, uns 5.600 homes, pel costat de Brunyola, mentre que els miquelets de Miláns atacava la posició de Nostra Senyora del Àngels, defensat enèrgicament pel 6è. i 7è. regiment de línia italià. Augereau concentra la resta de les seves forces, en ordre de batalla, en el pla de Santa Eugènia, suportant els seus flancs en el Ter i en l'Onyar. Blake tem presentar batalla i, aquella nit és retira de Brunyola cap a les altures de Santa Coloma.

El dia 26, la brigada Fontane fou enviada en direcció de Santa Coloma, on és trobava el gruix de l'exèrcit de Blake, a la vista de la superioritat enemiga, els italians és retiren essent perseguits pels espanyols. Augereau disposa les seves tropes com el dia 17. Blake torna a defugir renyir batalla a la vista de Girona i, és torna a retirar.

El 27 és rep notícia en el campament francès, de la Pau de Viena¹, i fou celebrada amb salves d'artilleria.

La processó del dia 29, Sant Narcís patró de la ciutat, fou bombardejada, cosa que no impedí la seva celebració.

Per anular el perill que representa la presència de les forces de Blake, el mariscal Augereau decideix atacar-les. Per això durant la matinada del 1 de novembre, el general Souham amb vuit batallons, tres esquadrons i 3 canons de la seva divisió, uns 6.000 homes, surt del Perelló² cap a Santa Coloma de Farners. A mig matí troba a les divisions O'Donnell i Loygorri atrinxerades en un terreny favorable per una acció defensiva. Blake decideix fer front a la columna del general Souham. Però els francesos ataquen amb decisió i perícia, desborda les ales espanyoles i enfonsa la línia defensiva pel centre. Al cap de tres hores de lluita, Blake abandona Santa Coloma i és retira cap Sant Hilari, deixant més de 1.000 baixes. Souham passa la nit a Santa Coloma, després de saquejar la població i, el dia següent torna al seu campament en front de Girona.

El dos de novembre, el mariscal Augereau confia en què la seva victòria sobre les tropes de Blake faria replantejar la decisió de resistència de Girona i, per això envia un parlamentari, el ajudant-comandant Dembrowski. La falta de coordinació francesa, l'acció del parlamentari i el bombardeig, feu inútil la temptativa. Alvarez de Castro acabava de rebre de la Junta Suprema del Reino, el nomenament de tinent general.

Cop de ma a Hostalric

¹ Pau de Viena del 14 d'octubre de 1809 que posà fi a la campanya de 1089, contra Àustria. (Batalla de Wagram)

Augereau estava convençut que la tenaç resistència de Girona era deguda a la certesa que tenien en rebre socors. Aquests sols podien arribar dels magatzems d'Hostalric i, per això ordena al general Pino que amb la seva divisió italiana s'apoderi de la vila d'Hostalric amb un cop de ma, i capturi o destrueixi els magatzems. La retirada de Blake cap a Sant Hilari, deixava desprotegida tota la zona.

Seguint aquestes ordres, el 7 de novembre, la divisió Pino surt dels seus campaments, cap a Hostalric. El seu flanc dret quedava assegurat per unitats de la divisió Souham, manades interinament pel general Verdier. Protecció eficaç, quan forces d'O'Donnell, que baixaven de Sant Hilari, foren aturades a Les Mallorquines i, la divisió Pino pot arribar fins a Hostalric.

El poble murallat i la fortalesa d'Hostalric³ dominava les comunicacions entre Girona i Barcelona, per la vall de l'Alt Tordera. Defensava la plaça uns 2.000 miquelets sota les ordres de don Julián Estrada, que havia artillat, amb dues peces, la torre dels Frares, que defensava la porta d'entrada al poble pel raval. També podia comptar, com a suport, a la divisió del general Quadrado situada al nord, a quatre quilòmetres del poble i sobre les altures de Massanes i, que comptava amb 2.000 soldats de línia.

La brigada Mazzuchelli ataca i desallotja a les forces de Quadrado de les seves posicions, que és retiren cap a Grions. Mentrestant les brigades Fontane i Palombini s'apoderen del raval i tracten de conquerir la torre dels Frares. L'arribada de la brigada Mazzuchelli, després de fer fora a Quadrado i als seus homes, decanta la victòria pel costat francès. El general Pino intimida al governador don Julián Estrada, perquè rendeixi la fortalesa. En ser rebutjada la rendició, el general Pino optà per no atacar-la, i complint les ordres rebudes, s'apodera de tots els queviures i munició que pot dur, destruint la resta. A la nit següent i, després de saquejar el poble, la divisió Pino és retira cap als seus campaments, a Girona. Segons fons franceses, les baixes espanyoles, sumaven 900 morts i molts ferits, que pogueren refugiar-se a la fortalesa; per par francesa, 35 morts i 64 ferits.

L'èxit del cop de ma sobre Hostalric, fa retirar a l'exèrcit de Blake, desmoralitzat, cap a Vic.

Situació desesperada de Girona.

Les notícies de la retirada de Blake cap a Vic i del cop de ma sobre Hostalric, fa que la guarnició i el veïnat de Girona perdin les esperances de rebre socors. La situació a d'interior de la ciutat ha

² Situat a 6 km. al sud de Girona.

superat els límits humans. Tots els edificis havien rebut impactes en els bombardejos, els queviures estaven esgotats, les malalties dominaven la ciutat, durant el mes de novembre, el nombre de mort pujava a 1.378. Els que opinaven que la defensa havia arribat al límit, foren qualificats de **"agonizantes"**, perquè Alvarez de Castro, encara el 14 de novembre demana ajuts al Govern Central. Si un "agonizante" gosava parlar d'una capitulació honrosa, el governador de Girona, el replicava indignat **"¿ De modo que aquí es usted el único cobarde?. Bien, cuando falten del todo los víveres, nos lo comeremos a usted, y cuando se acaben los de su calaña, yo veré lo que deba hacerse"** ⁴. I perquè l'esperit derrotista no s'apoderés de la guarnició i dels veïns, torna a publicar el seu ban del 1 d'abril, on amenaçava amb la pena de mort a tot el que parles de capitulació.

De totes maneres, molts defensors opinaven que s'havia arribat a la fi, i el 15 de novembre 8 oficials i 18 soldats, és passen a l'enemic pel raval de la Rutlla. El 24 és produeixen noves desercions. En conèixer les desercions, Alvarez de Castro comenta **" Los cobardes no hacen falta alguna para la defensa de la plaza"**. Però en l'ordre general del 19 de novembre adverteix: **"Todas las tropas que cubren las brechas, cortaduras y demás obras de defensa deben tener entendido que las que guarnecen las segundas cortaduras y la artillería de las calles tienen orden de hacer fuego, en caso de ataque, contra cualquiera que venga de las primeras, sea español o francés, pues todo el que huye y abandona su puesta debe considerarse como enemigo"**. Una altra resposta, dintre de la mateixa línia, fou donada a un oficial encarregat de fer una sortida i, en preguntar cap on és podia retirar, en el cas de fracassar, **"Al cementerio"**, respongué Alvarez de Castro.

El dia 24 entra un correu a la ciutat, porta notícia que la Junta Superior de Catalunya, reunida en el Congrés de Manresa el dia 20 de novembre, acordà alliberar Girona, aixecant en armes a tots els catalans útils de 16 a 35 anys; imposà una contribució de dos milions de duros. També Blake rep ordres de la *Junta Suprema del Reyno*, per utilitzar per aquesta finalitat les tropes reunides a València, segons el dictamen de la *Junta General Militar*. Aquesta manifestació de socors, dona una mica d'ànims als defensors.

En intentar, el mateix correu, sortir amb les respostes, fou capturat pels soldats italians de la divisió Pino i, d'aquesta manera Augereau coneix amb detall la situació interior i el potencial

³ Hostalric, veure croquis.

socors que pot rebre. Dos dies després decideix enviar un manifest a Girona, per mitja del mateix missatger.⁵

En els últims dies s'han produït canvis en els comandaments francesos, el general Verdier és posa al front de la divisió Souham, per malaltia d'aquests i el general Amey queda com a cap del cos de setge. El general Sansón deixa en mans del cap de batalló París, la comandància d'enginyers. Aquest últim opina que per un nou atac, no és poden utilitzar les antigues bretxes, els defensors les han reforçat. Augereau decideix obrir una nova bretxa en la cortina⁶ de Santa Llúcia. una mica més cap a l'oest de d'anterior, on el diferencia entre el terreny interior i l'exterior era mínim. Per això, la bateria situada en les runes de la torre de Sant Joan és trasllada més a la dreta, en el mateix temps és construeix una de nova a la riba esquerra del Ter, a prop de Sant Pons, el seu foc dominava de revés tot el barri de Sant Pere, per on és pretenia entrar a la plaça. Aquesta bateria quedava desenfilada dels baluards del Mercadal, perquè és recolzava en les runes de la caseta del barquer, reblerta de terres.

Mentrestant els francesos han ocupat el raval de la Marina, que s'estén al sud de la ciutat, a la riba dreta del Onyar, més enllà de la porta del Carme i, entre els baluards de Sant Francesc i el de la Mercè. L'assalt s'ha produït el 2 de desembre⁷, a les 7 de la tarda i l'ha dut a terme els 600 homes dels 1r. i 2n. regiments d'infanteria lleugera italiana. D'aquesta manera queden tallades les comunicacions entre la plaça i els forts exteriors situats en la muntanya dels Caputxins. Fou inútil els intents espanyols per recuperar aquesta posició.

El 4 de desembre, una nova bateria col·locada en la pendent septentrional del Mont Libi, bat els baluards del Mercadal més propers al Onyar. Els canons instal·lats en el vessant de Montjuïc, junt a la torre de Sant Joan, baten amb el seu foc la cortina de Santa Llúcia, enderrocant el campanar de l'església del mateix nom, que servia de punt d'observació espanyol.

Durant tot el dia 6, les bateries franceses bombardegen el reducte de la Ciutat i per la nit una columna formada per totes les companyies de preferència de la divisió italiana, reunides en les cases del Carme, inicien l'assalt, precedits per destacaments de sapadors i d'artillers. Gracies a la informació obtinguda per la descoberta feta pel capità d'enginyers Vacani, durant la nit del 5 al 6, l'èxit fou complert i els italians s'apoderen del reducte de la Ciutat, una vegada exterminada la

⁴ Segurament aquesta resposta fou donada a un membre de la Junta Governativa o a un eclesíastic.

⁵ Manifest Augereau

⁶ és el tram de muralla entre dos baluards o torres.

⁷ Aniversari de la consagració del Emperador.

guarnició formada per un tinent i 14 soldats del 2n. de Voluntaris de Barcelona. El dos canons del reducte foren posats en bateria contra el fort del Conestable, suportats pel 6è. de línia italià.

Una altra columna de tropes de Berg i de Würzburg surten del convent de Sant Daniel i s'apoderen de les cases del raval de Gironella, a prop de la bretxa del quarter del Alemanys.

Des de la matinada del dia 7, els canons de la ciutat i del fort del Conestable, bombardegen el reducte de la Ciutat, ara en mans franceses. Com que la pèrdua simultània d'aquest reducte i del raval de Gironella, dificultava els subministraments al fort del Conestable des de la ciutat, Alvarez de Castro fa sortir a un destacament del regiment d'Ultonia, manats pel capità don Antonio Bibern, amb 400 racions de blat. El destacament arriba a la seva destinació, però en la tornada intenta recuperar el reducte de la Ciutat, sense èxit. Aquesta acció distreu a les guarnicions del fort del Calvari i del reducte del Cabildo, que son ocupats ràpidament i sense disparar cap tret, per les forces del coronel Eugenio amb elements del 6è. de línia, que estava a l'aguait.

D'aquesta manera la plaça quedava definitivament incomunicada amb les defenses situades en la muntanya dels Caputxins.

El general Alvarez de Castro, estava malalt des de finals de novembre⁸, en rebre la noticia de les ultimes pèrdues, el dia 8 pateix un síncope, seguit de deliri, cosa que fa dictaminar als metges que l'atenen, Josep Antoni Viader i Juan Nieto Samaniego, que no pot continuar amb el comandament de la plaça. Encara que en moments de lucidesa, diu "**no rendirse**", el dia 9 traspassa el comandament en el segon cap, el tinent del rei don Julián de Bolívar⁹. Aquella tarda Alvarez de Castro rep l'extremunció.

El brigadier Bolívar, convoca ràpidament a la Junta Governativa i a la Junta Militar, reunits tota la nit del 9 al 10 de desembre per tal de trobar una sortida honorable a la situació. En rebre, pel matí del 10, dos despatxos de la Junta Superior de Catalunya, en què comunicava que els socors promesos, no podrien arribar en dates properes i, decideixen enviar al brigadier don Blas de Fournás a Fornells i parlamentar amb el mariscal Augereau.

La rendició de Girona.

El brigadier Fournás sol·licita al mariscal Augereau quatre dies de treva i, si en el seu termini la plaça no ha rebut socors, la guarnició entregarà les armes. El duc de Castiglione refusa

⁸ "La locura de Álvarez de Castro. Ensayo sobre la psicología patológica de un episodio heroico" Bertrana, P; Ruiz, D. Girona 1910.

⁹ Bolívar

enèrgicament la proposta i exigeix una rendició simple, concedint tants sols el temps precís per formalitzar-la.

De tornada, el parlamentari espanyol exposà a les autoritats de Girona, la resposta del mariscal francès. Després d'un llarg debat, donen a Fournás els poders necessaris per negociar la capitulació. Acordada aquesta, les hostilitzats acaben a la tarda del 10 i, en caure la nit, Fournás torna a Girona acompanyat pel general Rey, cap de l'estat major del 7è. exèrcit francès, per fitxar els detalls en l'entrega de la ciutat i dels seus forts.

La capitulació de Girona, és firmada el 10 de desembre de 1809 a les set de la tarda, per part espanyola signen, don Julián de Bolívar, don Isidro de la Mata, don Blas de Fournás, don José de la Iglesia, don Guillerma Minali i don Guillermo Nasch; i per part de França, el general Rey, amb el vist i plau del mariscal Augereau.

Les capitulacions comptaven amb sis articles i tres notes addicionals. En el primer és disposava que la guarnició de la plaça, amb tots els honors de la guerra i seria conduïda presonera cap a França. En el segon, tots els veïns de la plaça, independentment de la seva actitud durant el setge, seria respectat. En el tercer, és garantia l'observança i la protecció de la religió catòlica. En el quart, s'acordava l'entrega de les portes de la ciutat i dels forts a les tropes franceses, a partir de les vuit i mitja del dia següent. En cinquè, és decidia que les forces de la guarnició sortiria, a la mateixa hora, per la porta de l'Areny i, després de desfilars davant de l'exèrcit francès, dipositaria les seves armes en el glacis. I en el sisè i últim, l'entrega dels magatzems, mapes i plànols als oficials d'artilleria i enginyers i al comissari de guerra designats pel comandament francès.

Les notes addicionals feien referència a l'aquartermament de la nova guarnició, a la conservació dels arxius i a la llibertat donada als membres de la Junta, als estrangers i habitants de la ciutat, als sacerdots, metges o cirurgians de l'exèrcit, de traslladar-me a on vulguin.

D'una manera especial, el brigadier Fournás i el general Rey, amb l'acceptació del mariscal Augereau, acordaren que els presoners espanyols de la guarnició de Girona, podrien ser canviats per un nombre igual d'oficials i soldats francesos presoners en l'illa de Cabrera¹⁰ o en altres llocs. Per això el capità don Carlos Massip, del regiment de Borbon, feu proveït d'un salconduit, per anar a Vic i entrevistar-se amb el marques de Portago, que havia substituït a Blake en el comandament de l'exèrcit espanyol a Catalunya.

¹⁰ Procedents de la Batalla de Bailen.

Segons convingut, el 11 de desembre, a les vuit del matí, la guarnició de Girona surt de la plaça per la porta d'Areny, desfila davant de l'exèrcit francès, en formació de batalla junt al baluard de Sant Francesc i, rendeix les seves armes i banderes sobre el glacis. El supervivent, en un estat físic lamentable, sumen 4.160 homes, d'ells uns mil estan en els hospitals, ferits o malalts. Entre els presoners, dos generals - Bolívar i Fournás - , 56 caps i 400 oficials. El general Pino amb el 4ar. de línia italià, és l'encarregat de conduir-los cap a Perpinyà.

Els francesos s'apoderen de 168 canons de divers calibre, la majoria inutilitzables; d'un milió de cartutxos de fusell; de cinquanta mil projectils de canó i de deu mil quilos de pólvora. Però els magatzems de queviures estaven buits. La ciutat és trobava en un estat precari, més de la meitat de les cases buides, els carrers plens de runa i molt cadàvers de veïns. La població civil ha tingut més de 10.000 morts i la guarnició uns 5.200. Els francesos, per la seva part, comptabilitzen unes 15.000 baixes, entre morts produïts en els combats i les malalties.

El consum de munició d'artilleria contra la plaça, fou extraordinari, fins el punt d'esgotar les existències dels parcs de Perpinyà i rodalies. Contra Girona i els seus forts, és dispararen 11.900 bombes; 7.924 granades i 80.000 bales rases.

Alvarez de Castro, encara greument malalt, queda presoner en el seu allotjament, amb sentinelles a la vista.

El general Amey, nomenat governador militar de Girona per Augereau, s'ocupa de desarmar als habitants de la ciutat i, nomena una nova junta, presidida per l'advocat de Figueres, en Tomàs de Puig. Les noves autoritats s'ocupen de l'arranjament dels carrers, de la retirada de runes i brutícia i, de tancar les bretxes.

Mentrestant, el capità Massip arriba a Vic, amb la proposta d'intercanvi de presoners. La proposta és rebutjada per la Junta Central espanyola. Massip torna cap a Perpinyà, on la columna de presoners esperava el resultat i, aquesta és internada cap a la Borgonya.

El general Alvarez de Castro, millorat de la seva malaltia i en període de convalescència, sol·licita permís per fer-la en un poble de la costa. Augereau el destina com a presoner al castell de Sant Ferran, de Figueres, amb la companyia del seu secretari, el capità don Francisco Sator i del seu assistent el soldat Ambrosio Gómez, sortien de Girona en la nit del 21 al 22 de desembre. Però una vegada instal·lats en un pavelló del castell, el 23 son traslladats a Perpinyà, on si estan fins el 6 de gener, tancats en el Castellet, en què foren, de nou traslladats fins a Narbona i, foren ben

atesos. El 9 de gener, una nova ordre disposa que Alvarez de Castro torni, sol, cap a Figueres, per ser sotmès a un consell de guerra. Els seus acompanyants foren internats cap a Nancy. De tornada cap a Figueres, és tancat en un calabós i, pel matí del 22 de gener, apareix mort. La seva mort ha estat durant molt de temps, motiu de controvèrsia; en un primer moment és parla d'enverinament, però historiadors més recents¹¹ s'inclinen en què la seva mort la produïda la seva malaltia, empitjorada per la seva situació.

Gustau Adzerias i Causi

¹¹ Toreno, Arteché i Pla Cargol, entra altres.

Guarnició de Girona

Des del 5 de maig de 1809, i fins la seva capitulació l'11 de desembre de 1809

Exèrcit de la dreta

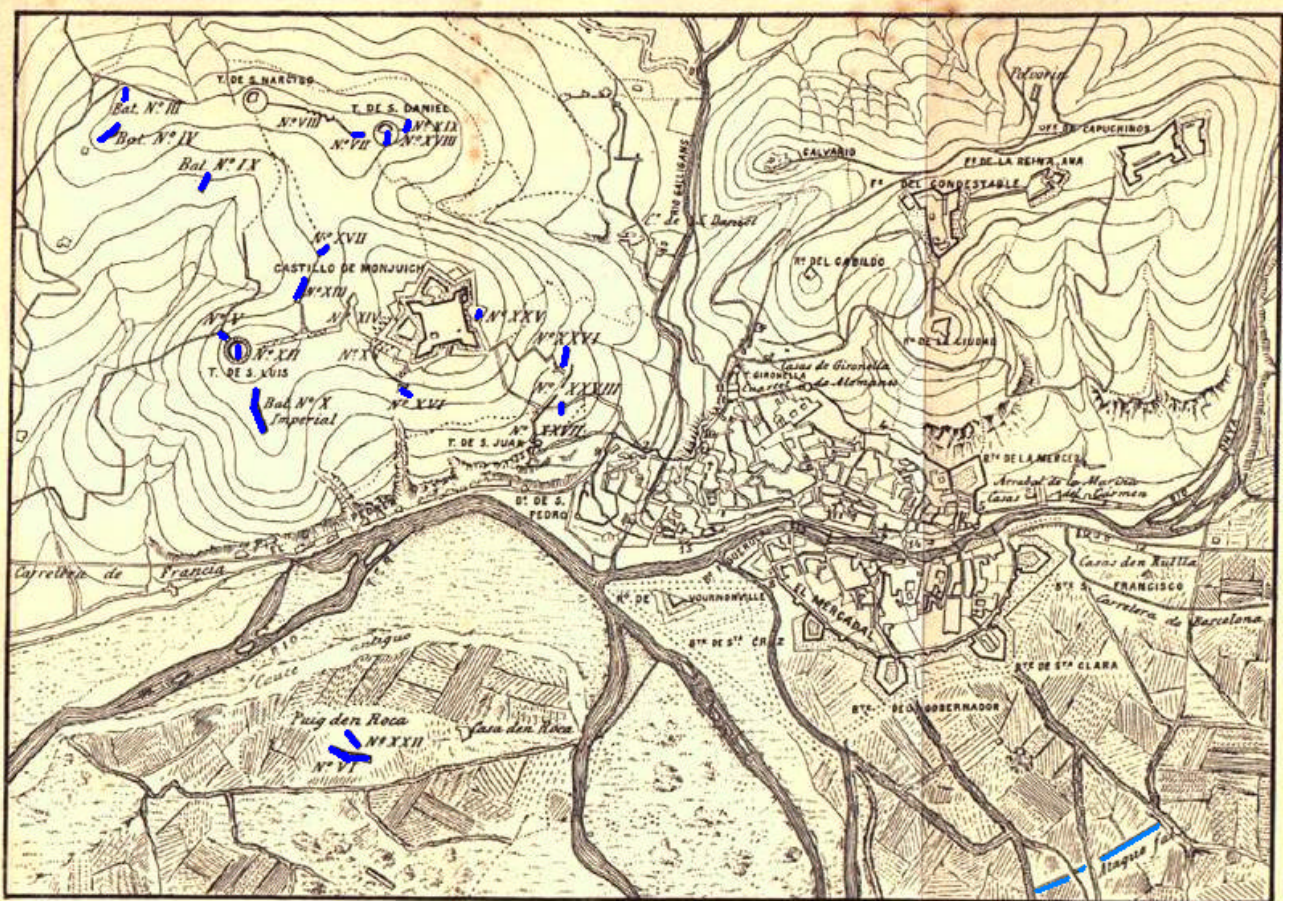
Unitats	5 de maig	11 desembre	Baixes
Regiment estranger d'Ultònia	800	250	550
Regiment de línia de Borbó	1.330	360	970
Regiment lleuger Voluntaris de Barcelona	1.125	378	747
1er. Terç de Miquelets de Vic	600	250	350
1er. Terç de Miquelets de Girona	1.120	380	740
Esquadró de Sant Narcís	108	50	58
Reial Cos d'Artilleria	278	140	138
2n. Terç de Miquelets de Girona (agregats)	240	100	140
Mariners de la Costa (agregats)	130	90	40
Sapadors minadors	22	10	12

Voluntaris

Cruzados de Gerona (reserva patrícia)

1 ^a	100	Estudiants	Baluard de Sant Pere
2 ^a	100		Baluard de Figuerola
3 ^a	100		Baluard de la Santa Creu
4 ^a	100		Baluard del Governador
5 ^a	100		Baluard de Santa Clara
6 ^a	100		Baluard de Sant Francesc
7 ^a	100	Frares	Baluard de la Mercè
8 ^a	100	Capellans	Baluard de la Sarraïnes
R	59		Guàrdia personal de Álvarez de Castro
	859		

També és formà una companyia de dones "**Santa Bàrbara**", dedicada exclusivament a atendre els ferits i al transport de queviures i munició als llocs d'avançada.

DICIEMBRE 11. — PLANO DEL SITIO DE GERONA.

1 Puerta de Francia.	5 Puerta del Carmen.	9 Brecha de Sta. Lucia.	13 Bateria de S. Narciso.
2 » de S. Pedro.	6 » d'en Vila.	10 » de S. Cristóbal.	14 Puente de Piedra (S. Francisco).
3 » de S. Cristóbal.	7 » del Areny.	11 » de Alemanes.	15 » de Madera (S. Agustín).
4 » Nueva ó del Socorro.	8 » de Figuerola.	12 Bateria de Sarracinas.	